

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

КОБЕЙССІ ХІШАМ ХАСАН

Handwritten signature of Hisham Kubeissi in black ink, written in a cursive style. The signature is positioned to the right of the author's name.

УДК 728:747 (569.3) (043.3)

**ЖИТЛОВИЙ ІНТЕР'ЄР У ДИЗАЙНЕРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ ЛІВАНУ:
ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ**

Спеціальність 17.00.07 – дизайн

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Харківській державній академії дизайну і мистецтв
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор
Рибалко Світлана Борисівна,
Харківська державна академія культури,
завідувач кафедри мистецтвознавства,
літературознавства та мовознавства

Офіційні опоненти: доктор технічних наук, професор
Боднар Олег Ярославович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри дизайну та основ архітектури

кандидат мистецтвознавства, доцент
Сергєєва Наталія Вікторівна,
Черкаський державний технологічний університет,
доцент кафедри дизайну

Захист відбудеться 30 січня 2019 р. об 11:00 год. на засіданні спеціалізованої
вченої ради К 64.109.01 у Харківській державній академії дизайну і мистецтв
за адресою: 61002, м. Харків, вул. Мистецтв, 8.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківської державної
академії дизайну і мистецтв за адресою: 61002, м. Харків, вул. Мистецтв, 8.

Автореферат розіслано 28 грудня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат мистецтвознавства, доцент

Є. О. Котляр

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Житловий інтер'єр – одна з найбільш актуальних галузей дизайнерської діяльності. Саме тут яскраво проявляються особливості способу життя, детерміновані як природно-кліматичними умовами, так і специфікою історико-культурного розвитку конкретного народу. Разом з тим, процеси глобалізації, зростання темпів обміну ідеями, технологіями, практиками, фахівцями між різними країнами мають позитивні та негативні наслідки. З одного боку, обмін дизайнерським досвідом дозволяє удосконалювати національні школи, з іншого – сприяє поширенню модних кліше, ігноруванню місцевих традицій. Руйнування історичної забудови в результаті військових конфліктів, зростання та комерціалізація будівництва вносять свою лепту в появу типових, архітектурно-дизайнерських рішень. Відтак загострюється необхідність аналізу найкращих здобутків минулого та сучасної дизайнерської практики, виявлення перспективних напрямів у проектуванні житлового середовища. Поширення моди на «східний інтер'єр» актуалізує наукові розробки у зазначеній галузі й для України, оскільки Ліван є прикладом адаптації та поєднання східної та західної моделей організації інтер'єру.

Зазначені процеси зумовлюють актуальність вивчення сучасної дизайнерської практики Лівану в галузі житлового інтер'єру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертація виконана в рамках держбюджетної програми досліджень Харківської державної академії дизайну і мистецтв «Інноваційні підходи у формуванні дизайну сучасного предметно-просторового середовища в умовах постіндустріальних трансформацій» (реєстраційний № 0117U001382, 2015-2017).

Мета роботи полягає у розробці загальної картини ліванської дизайнерської практики у галузі житлового інтер'єру, визначенні традиційних та сучасних засобів його організації. Для досягнення мети поставлені такі **завдання:**

- проаналізувати історіографію питання, визначити ступінь наукової розробки проблеми, виявити основні підходи до її вивчення, сформулювати й охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- простежити еволюцію традиційного житла, визначити провідні фактори та принципи його формування, висвітлити особливості матеріалів, технік і засобів організації предметно-просторового середовища;
- проаналізувати сучасну дизайнерську практику, визначити її представників;
- висвітлити основні підходи до розробки житлового інтер'єру, охарактеризувати інженерно-будівельні та художньо-проектні прийоми;
- на основі аналізу дизайнерської практики та соціокультурних процесів у сучасному Лівані визначити перспективні напрями у проектуванні житлового інтер'єру;
- сформулювати можливі вектори подальших досліджень.

Об'єктом дослідження є ліванський дизайн житлового інтер'єру кінця ХХ – початку ХХІ ст., а *предметом* – традиційні та сучасні засоби його організації.

Межі дослідження охоплюють період від ранніх археологічних об'єктів до дизайнерських розробок початку ХХІ ст.

Методи дослідження. Для рішення поставлених завдань у роботі використані методи систематизації, типологізації, а також порівняльного, формального та образно-стилістичного аналізів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації *уперше*:

- узагальнено ліванський досвід організації житлового середовища на прикладі збережених пам'яток традиційної житлової архітектури, висвітлено принципи планувальних рішень, особливості композиційної побудови інтер'єрів, матеріали, техніки декорування і типове начиння;

- визначені основні тенденції у сучасній дизайнерській практиці, коло її учасників, виявлені найбільш поширені підходи та прийоми художнього проектування;

- охарактеризовані інженерно-будівельні аспекти організації житлового середовища;

- визначено характер взаємозв'язку традиційного та сучасного, східного та західного підходів у дизайнерському проектуванні житлового інтер'єру;

- уведено до наукового обігу нові імена, об'єкти (понад 50).

Удосконалено:

- історіографію питання: огляд дослідницьких праць доповнено науковими розробками, опублікованими українською, російською, англійською, французькою та арабською мовами;

- уявлення про видатні пам'ятники ліванської архітектури, які в роботі осмислені з точки зору засобів організації предметно-просторового середовища.

Набуло подальшого розвитку уявлення про розвиток ліванського дизайну, важливою галуззю якого є дизайн житлового інтер'єру.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть використовуватися у написанні наукових монографій та підручників, під час проектування об'єктів житлового середовища.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом доповідей та публікації матеріалів у таких конференціях:

в Україні: Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку», Харківська державна академія культури, 22-23 листопада 2018 р. (доповідь: «Ліванський традиційний дім: принципи організації внутрішнього простору»); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання мистецтвознавства та мистецької освіти: сучасність і перспективи», Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 18-19 жовтня 2018 р., (доповідь: «Неокласика у ліванському дизайні житлового інтер'єру»);

Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI ст.», Харківська державна академія культури, 26-27 квітня 2018 р., (доповідь: «Житловий інтер'єр у сучасній дизайнерській практиці Лівану: принципи, підходи, представники»); Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих вчених «Культура та інформаційне суспільство XXI ст.», Харківська державна академія культури, 20-21 квітня 2017 р., (доповідь: «Сучасний ліванський інтер'єр житла: основні тренди»); IX Міжнародний форум «Дизайн-освіта 2017», Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 9-12 жовтня 2017 р., (доповідь: «Ліванський житловий інтер'єр у III тисячолітті»); Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI ст.», Харківська державна академія культури 20-21 квітня 2017 р., (доповідь: «Сучасний ліванський інтер'єр житла: основні тренди»); Всеукраїнська науково-практична конференція «Питання сходознавства в Україні», Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, 6-7 квітня 2017 р., (доповідь: «Дизайн ліванського житлового середовища у проектах початку XXI ст.»); Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI ст.», Харківська державна академія культури, 21-22 квітня 2016 р. (доповідь: «Дворец Аль-Мухтар как пример синтеза восточных и западных архитектурно-художественных традиций»); XII Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні тенденції сходознавства», Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, 22-23 квітня 2016 р. (доповідь: «Ливанский жилой дом: традиционные принципы и приемы организации пространства»); Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку», Харківська державна академія культури, 26-27 листопада 2015 р. (доповідь: «Дизайн ліванського житлового інтер'єру: постановка проблеми»); Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI ст.», Харківська державна академія культури, 22-23 квіт. 2015 р. (доповідь: «Дизайн ліванського житлового інтер'єру в науковому дискурсі»);

за кордоном: International Journal of Arts and Sciences' (IJAS) conference, Vienna, April, 17-20, 2016 («Design Lebanese House: traditional aspects»); International Journal of Arts and Sciences' (IJAS) conference, Paris, April, 13-16, 2015 («Principles of formation of object-spatial environment in the modern Lebanese design»).

Результати роботи використовуються автором у викладанні курсів «Історія дизайну», «Проектування» в Американському університеті культури та освіти (Бейрут), у дизайнерській практиці.

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображені у 16 одноосібних публікаціях, з них 4 – у виданнях, затверджених МОН України для спеціальності «дизайн», 2 – у зарубіжних наукових виданнях (Бейрут, Вітебськ), 10 – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота містить вступ, три розділи,

висновки та довідниковий апарат. Загальний обсяг дисертації: 380 сторінок, з них основна частина – 165 сторінок комп'ютерного тексту. Довідниковий апарат містить перелік використаних джерел (150 позицій), альбом ілюстрацій (78 позицій).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовуються актуальність, мета, завдання, об'єкт, предмет, джерельна база та методи дослідження, формулюється наукова новизна, подаються дані про практичне використання результатів роботи та публікації.

У **РОЗДІЛІ 1. «ЛІВАНСЬКИЙ ЖИТЛОВИЙ ІНТЕР'ЄР У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ»** викладено результати аналізу фахової літератури, обґрунтовано вибір методів дослідження, визначено джерельну базу. У підрозділі **1.1. «Історіо-графія питання»** зазначається, що попри помітне зростання інтересу до творчості видатних представників ліванського дизайну, культура країни залишається у тіні сусідніх держав – перших гравців на політичній арені. Звідси і значно менша кількість (у порівнянні з іншими регіонами Близького Сходу) наукових робіт, присвячених ліванському мистецтву в загальному обсязі мистецтвознавчої арабістики (В. Блек, Б. Веймарн, Н. Флітнер, К. Ямін). У нечисленних наукових розробках розглядаються здебільшого історико-художні комплекси і культові споруди. Традиційні принципи організації житлового інтер'єру висвітлюються, переважно, на прикладі сусідніх країн, що дає змогу лише частково екстраполювати отримані дані на практику Лівану.

У працях ліванських науковців розглядаються питання історії архітектури (Н. Гаттас, Ф. Раджет, С. Тадрос, В. Хурі), містобудування, реконструкції та реставрації (Х. Калаян, Х. Хармуш, А. Шехаді), освітлення (Х. Мехді). Проблеми предметно-просторової організації житлового середовища залишаються поза межами сучасних досліджень. Реалізовані проекти ліванських дизайнерів публікуються на шпальтах європейських фахових журналів, однак подаються завжди виключно як ілюстративний наратив, поза будь-якими аналітичними процедурами.

У підрозділі підкреслено, що «загальним місцем» згаданих публікацій є розмитість, невизначеність понять «ліванська традиція», «традиційний ліванський інтер'єр», «ліванський стиль», «ліванський дім».

У підрозділі **1.2. «Джерельна база та методи дослідження»** визначено види джерел, умовно розподілених на дві групи. До першої належать пам'ятники традиційної житлової архітектури, зведені на території Лівану до 1930-х рр., та колекції з фрагментами оздоблювальних матеріалів, меблів, предметів хатнього начиння: Археологічного музею Американського університету (Бейрут), Національного музею Бейрута, Ліванського археологічного музею, Музею Роберта Муавада (Бейрут), Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (Київ), інтернет-сайти і каталоги музейних та приватних колекцій.

Другу групу джерел становлять матеріали сучасної дизайнерської

практики: візуалізації, фотозйомка реалізованих проектів, фахова періодика (журнали «AD», «Домус дизайн», «Архідея»), персональні сторінки дизайнерів у мережі Інтернет.

Проблематика роботи зумовила вибір методів дослідження. У визначенні стану наукової розробленості теми та роботі з писемними джерелами використовувалися методи порівняльного та контент-аналізу. Вивчення пам'яток традиційного житлового будівництва та сучасних інтер'єрних рішень відбувалося із застосуванням методів і прийомів порівняльного, функціонального, формального, образно-стилістичного, семантичного аналізу. Методологічною основою дисертації стали праці таких науковців, як О. Бойчук, О. Боднар, О. Генісаретський, В. Даниленко, Ч. Дженкс, М. Дюнан, Х. Калаян, Е. Лахуд, Ж. Лігер-Бейлар, А. Петрукьолі, Н. Сергеева, Ф. Раджет, Ж. Хурі.

У РОЗДІЛІ 2. «ТРАДИЦІЙНИЙ ЛІВАНСЬКИЙ ДІМ: ТИПОЛОГІЯ, ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ПАМ'ЯТКИ» розглядаються основні чинники розвитку житлового інтер'єру та принципи його організації. У підрозділі **2.1. «Географічно-кліматичні умови формування основних типів житла та принципи організації внутрішнього простору»** охарактеризовано основні географічно-кліматичні зони Лівану, відповідні їм особливості ландшафту, матеріалів і типів житлового будівництва. Розмаїття рельєфу країни (від узбережжя Середземного моря до гірського масиву) зумовлює широкий діапазон матеріалів будівництва, розвиток будівельних та декоративних технологій регіону: будинки з каменю та вапняку в горах Лівану, чорного базальту й каменю в Аккарській області тощо. Конструкція, матеріали, організація внутрішнього середовища житлового будинку та прилеглої території долають ризики сезонних контрастів, моделюються баченням природних форм і ландшафту.

Зазначено, що географічне положення Лівану, з його виходом до моря та сусідством розвинених цивілізацій, сприяло активній торгівлі, обміну професійним досвідом. На цивілізаційний розвиток Лівану, й зокрема на принципи організації житлового середовища, у різні часи впливали Месопотамія, Єгипет, Сирія, Йорданія, Греція та Рим, Османська Туреччина, згодом – Франція, США.

Відповідно до кліматичних умов та міжкультурних контактів із сусідніми країнами склалося декілька типів житлових будинків: *протофінікійський будинок* (початок V тис. до н.е.) з прямокутним планом; *фінікійський будинок* (початок III тис. до н.е.) з прямокутним планом, кам'яними стінами й дахом, що підтримувався дерев'яними стовпами на кам'яній базі; *будинок із центральним залом, або «Ліванський дім»* (кінець III тис. до н.е.) з прямокутним планом і виділеним центральним залом, оточеним з обох боків меншими за розміром приміщеннями; *римський атриум* (64 р. до н.е. – 476 р.) – одно-двоповерхова будівля, закрита назовні, із внутрішнім двором та фонтаном; *будинок з ліуаном (VIII ст.)*; *будинок із зовнішньою галереєю (XIV ст.)*; *будинок із композитним планом (від XIV ст.)*; *т. зв.*

«Ліванський дім» (XIX – початок XX ст.): будинок із центральним залом із потрійною аркадою попереду. Закриті склом потрійні арки останнього стали називати «ліванським вікном» і вважати їх характерною прикметою «ліванського дому».

Відповідно до кліматичних умов нерідко елементи одного типу будинку доповнюють іншими. На початку XX ст. найбільш поширеними були будинки з ліуаном, композитним планом та з «ліванським вікном», і всі вони ідентифікуються як ліванські та традиційні, з тією відмінністю, що план з ліуаном використовувався для замиського будівництва, а з трійчастим вікном – для міського.

У підрозділі підкреслюється, що інтер'єр житла визначався типом будівлі, особливостями місцевих матеріалів, розвитком культурних і торгівельних контактів із сусідніми країнами. Тривале перебування у складі ісламських держав позначилося на домінуванні відповідних культурних традицій, які через раціональність і схожість зі звичаями інших народів Близького Сходу визначали стиль життя усього населення. Серед найбільш сталих принципів організації внутрішнього простору є його розподіл на харамлік (приватна частина будинку) та саламлік (гостьова частина). Перша займала більшу за розміром територію та облаштовувалася дорожчими матеріалами й техніками. Гостьова зона – менша за розміром і скромніша за декором. В ісламі не схвалюється надмірна розкіш і підтримується скромність. Водночас декорування житла виправдовувалося аргументом, що Аллах прекрасний і любить усе прекрасне. Тому оселя в ісламській традиції свідчила про тяжіння арабських народів до краси, якій надавався релігійно-містичний зміст, і водночас відбивала моральні норми мусульманського суспільства (виявляти скромність, не вихвалитися своїм багатством).

У будинках із внутрішнім двором композиційним центром гостьових приміщень був ліуан. Його орієнтація на північ забезпечувала постійний затінок, а фонтан посередині зволожував повітря. Рівень підлоги в ліуані міг бути вище, ніж рівень мощення двору. Дивани для сидіння розташовувалися уздовж стін. Двір вимощувався камінням або плиткою, оскільки мислився продовженням ліуану і, в цьому сенсі, був першою «приймальною кімнатою».

Саламлік містив зал для прийому. На його предметно-просторову концепцію в різні часи впливали турки-мамлюки, Османська Туреччина, Сирія. Кімната розташовувалася з орієнтацією на північний бік внутрішнього двору будинку, щоб скористатися сонячними променями взимку. У палацах чи будинках заможних ліванців таких кімнат могло бути декілька. Тоді вони планувалися хрестоподібно: на три сторони від центральної кімнати з фонтаном через арки відкриваються приймальні зали. Якщо дивани розташовувалися уздовж трьох стін, то така кімната називалася «діуан» (кімната для сидіння). Якщо кімната завершувалася просторою нішею, тоді вона могла використовуватися вдень для спілкування, а вночі (після розміщення у ніші матраців і постільної білизни) – для сну.

Культурні зв'язки з Італією та Францією у XIX – першій третині XX ст. та поширення т. зв. «ліванського будинку» вплинули на виокремлення у

помешканні таких спеціальних приміщень, як ванна та спальні кімнати, кабінет господаря. Композиційним ядром будинку стають центральний хол і парадні сходи, вертикальна вісь фонтану як фокусного об'єкта замінюється віссю великої люстри-підвісу, в салоні композиційним центром стає трійчасте вікно. Периметральне розташування меблів змінюється мозаїчним, дзеркальна симетрія – більш складними типами рів-новаги (за ритмом, тоном, кольором тощо).

У підрозділі **2.3. «Ліванський дім: матеріали, техніки, обладнання»** висвітлено естетичні та функціональні рішення внутрішнього простору ліванського будинку. Показано, що найбільш поширеним матеріалом для всіх регіонів Лівану був природний камінь, який формували в однакові блоки. У сільській місцевості часто використовувався необроблений камінь, підібраний за формою та розміром. Із цегли виготовляли каміни та пічки, з дерева – балки для стелі, колони, двері, віконні рами, сходи. Покриттям стін і стелі була штукатурка з гашеного вапна, у багатих домах використовувалися дерев'яні різьблені панелі.

Будинки заможних ліванців вирізнялися кам'яною кладкою в техніці «аль-абляк», де колористичні сполучення залежали від порід каменю й були чергуванням білого та чорного (чи охристого), що утворювало декоративний ефект зовні та зсередини будівлі. У мозаїчній техніці виконувалися декоративні вставки в оздобленні порталу або стіни, прикрашалися фризи, фонтани. Мармур у сполученні зі смужками чорного базальту застосовувався для мощення підлоги. Серед засобів декорування інтер'єру були й мукарнаси, що виготовлялися з дерева та штукатурки та символізував печеру, де Мохаммед отримав Коран.

Якісне житло передбачало наявність фонтану у внутрішньому дворі. Це дозволяло забезпечити господарство водою, робило комфортнішим перебування під час спеки. Влаштувалися фонтани й усередині будинку, в комунікативній зоні: пристінні фонтани або фонтани на підлозі у вигляді октагональної форми басейну. Оформленню фонтану, як метафорі джерела Сальсабіль, описаного в Корані, приділялося багато уваги. Пристінні фонтани виготовлялися з мармуру, прикрашалися різьбленням, інколи й каліграфічними вставками. Октагональні фонтани декорувалися геометричним орнаментом (т. зв. «Сирійський фонтан»).

Вплив Сирії позначився й на розвитку техніки аль-аджамі – рельєфного розпису, що використовувався в оздобленні плафонів, стінових панелей тощо. У палацах переважали геометричні композиції, які гармонійно сполучалися із геометричним орнаментом підлоги та октагональною формою фонтану.

Віконні отвори ліванці закривали склом та дерев'яними віконницями, різьбленими або виготовленими у техніці інтарсії. Практикувалися також і машрабії, закриті дерев'яними решітками, що дозволяло провітрювати приміщення, пропускати розсіяне світло і водночас приховувати мешканців дому від чужих поглядів. Використовувалася також і вітражна техніка. Освітлення додавали й вікна, прорізані у стінах, та відкриті арки салонів.

Вбудовані шафи та матраци, сервісні столики, підставки – практично

весь репертуар меблів ліванського помешкання. На початку XVIII ст. в інтер'єрах стали використовувати європейські меблі та їхні східні модифікації. Тісні зв'язки з Італією, завершення османського періоду країни та перехід під мандат Франції також сприяли поширенню європейських предметів інтер'єру. До початку XX ст. стають нормою в облаштуванні житла ліжка, письмовий та обідній столи, стільці, комоди, предмети обладнання ванної кімнати.

Важливою складовою житлового будинку були текстильні вироби, в першу чергу килими. Килим прикрашав некрасиву підлогу, робив її теплішою взимку, сприяв звукоізоляції. До XVIII ст. килими до Лівану імпортувалися з різних країн Сходу, а на селі задовольнялися простими тканими доріжками. У XVIII ст. започатковується виробництво килимів у турецькій (ізмірській) техніці (с. Ель-Феха, доли-на Бекаа). Якщо в міському будинку або палаці килими були часткою загального ансамблю предметного облаштування приміщення, то в сільській хаті вони були хіба не єдиною окрасою, утворюючи основний декоративний акцент.

Текстильні вироби для хатнього вжитку доповнювали й численні подушки, покривала, накидки, завіси тощо. Орнаменти на них – загальні для засобів декорування в ісламських країнах: рослинні та геометричні, виткані або гаптовані.

У підрозділі **2.3. «Пам'ятки традиційної житлової архітектури»** проаналізовано зразки житлового будівництва з точки зору організації внутрішнього середовища. Акцентовано увагу на комплексі Бейт-Дін (1780–1818) – резиденції еміра Бехіра Чехаба II, що є одним із кращих прикладів традиційної організації житлового середовища. В ансамблі відокремлено приватну та публічну зони: приміщення родини еміра, комунікативна (салони для прийому відвідувачів та спілкування зі службовцями), гостьова, військова, хамам. Великий салон складається з трьох приміщень, відкритих та з'єднаних центральним залом. Значна висота стін візуально зменшується завдяки смужчастому облицюванню нижнього регістру стіни у техніці аль-абляк. Її використання у різних кімнатах додає динаміки у сприйняття простору, який немов перетікає через відкриті арки.

Дивани у Бейт-Дін, як і в інших палацах XVIII ст., розташовані уздовж стін симетрично або периметрально. В основі їхньої конструкції – невисокі платформи, на які викладають пуфи та подушки. Підлога виконана з різнокольорового мармуру, викладеного у геометричну композицію. На перетині центральних осей розташовано орнаментований фонтан у формі восьмикутника, що символізує вісім сторін світу (це пасувало ідеї централізованої влади, яку встановив господар палацу).

Салон еміра для прийому почесних гостей – менший за розміром, простіший за планувальною схемою та пишніший за декором: прямокутник із еркером і невеликим передпокоєм з мармуровим фонтаном у центрі. У мозаїчні візерунки на стінах вписані каліграфічні тексти (вислови з Корану). Діуан відкривається з передпокою через арку і виділяється підвищенням підлоги. Візуально ці частини приміщення поєднуються через співзвучність

геометричних форм: сирійські сервісні столики, орнаменти в декорі вікна та мармурової підлоги відповідають октагональній формі фонтану. Композиція діяну симетрична: дивани розташовані паралельно, між ними – виразний фокусний об'єкт (еркер із вітражним вікном). Дерев'яне різьблення покриває стелю, фризи, оформлення еркеру та вікон.

У харамліку найбільш репрезентативною є відпочивальня еміра – прямокутне у плані приміщення з високим подіумом у просторому еркері з вітражним вікном. Стінові ніші, закриті дерев'яними різьбленими дверцятами, виконували функцію великої шафи. Серед меблів у кімнаті еміра містилися стільці різноманітних форм та інкрустовані перламутром сервісні столики сирійської роботи.

Планувальна схема та організація простору хамаму повторює загальні принципи: розділення приватної та комунікаційної зон, периметральне розташування мармурових лежаків, стінові ніші для речей. Орнаменти підлоги та декоративного оформлення стін, немов стягуються до фокусної точки – пристінного фонтану.

Меншою мірою збереглися попередні резиденції ліванських емірів у Дей-рель-Камар: палаци Фахреддіна II Маана, Ахмада Шигаба, що демонструють типи планування з розділенням загальної та приватної зон не лише всередині, а й у напіввідкритих приміщеннях (ліуанах).

У будинках другої половини XIX ст., т. зв. «ліванських домах» виявлено два типи інтер'єрних рішень: орієнтальний, з акцентованими елементами османського стилю (палац Генін) та синтетичний, де збалансовані східні та західні прийоми (Бейт-Кассар). Наочно трансформація місцевих традицій простежується у палаці Сурсок. Комунікативні зони салону облаштовані пристінними диванами, колористичні акценти задаються килимами на підлозі. Художнє рішення інтер'єру базується на перетіканні незамкнених просторів, грі світла й тіні, використанні геометричних орнаментів. У приватній зоні переважають європейські прийоми організації простору: поверхня стін ускладнена рельєфними візерунками, дзеркалами, в облаштуванні кімнат використовуються меблі. Палац дає і приклад розміщення художніх колекцій: у стінових нішах демонструються скульптури та рідкісні зразки посуду, розвішені на стінах картини є невід'ємною складовою інтер'єрних рішень.

У міських будинках кінця XIX – першої третини XX ст. виокремлюються кухні та ванні кімнати, з'являються нові меблі. Сільські хати репрезентують традиційні риси облаштування житла: усередині великої кімнати – камін із димоходом, ніші у стіні, периметральне розташування матраців для сну та сидіння.

У РОЗДІЛІ 3. «ЖИТЛОВИЙ ІНТЕР'ЄР У СУЧАСНІЙ ДИЗАЙНЕРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ» висвітлено основні тенденції у дизайні житлового середовища. У підрозділі **3.1. «Соціокультурні процеси в Лівані другої половини XX – поч. XXI ст. і типологія житла»** проаналізовано фактори, що впливають на розвиток дизайнерської практики. Відзначено помітну активізацію будівництва після тривалої громадянської війни, низки

зовнішніх воєнних конфліктів і встановлення миру. Попит на житло і відповідні дизайнерські послуги формується не лише за принципом реконструкції та відбудови втрачених житлових приміщень, а й визначається суттєвими змінами у житті країни: міграція сільського населення до міст у пошуках роботи і пов'язані з цим зміни у стилі життя, зростання ділової активності, занепад традиції проживання великими родинами.

Пожвавлення економіки після завершення воєн, збільшення туристичних потоків, розвиток професійної освіти і відкритість країни для зарубіжного співробітництва – усе це створило сприятливі умови для розвитку дизайну, зокрема у галузі житлових приміщень. Від кінця ХХ ст. у Лівані подвоїлася кількість навчальних закладів, причому в більшості з них функціонують факультети архітектури, дизайну, мистецтва. Звідси й безпрецедентна чисельність дизайнерів та дизайнерських компаній, що зумовлює високу конкуренцію і відтак підвищує якість та урізноманітнює дизайнерські пропозиції.

Сучасна картина дизайнерських проєктів у Лівані формується як випускниками ліванських вишів, так і дизайнерами, що здобули освіту за кордоном та зарубіжними фахівцями, які обрали місцем проживання та професійної діяльності Ліван. Одночасне представництво носіїв різних дизайнерських шкіл в одному просторі сприяє обміну досвідом.

У підрозділі зазначено, що стійкі родинні зв'язки, що зберігаються не лише в селі, а й у міському середовищі, традиції гостинності зумовлюють актуальність розподілу житла на приватну й гостьову частини. Підкреслено, що деякі ергономічні рішення стали загальною нормою будівництва: підлога викладається керамічною (цементною, мармуровою) плиткою з незначним нахилом для стікання води до каналізаційної воронки (що полегшує вологе прибирання); відсутність центрального опалення передбачає використання переносних або стаціонарних камінів; наявність лоджій (мезонінів, терас) по обидва боки будинку для забезпечення затінку та свіжого повітря протягом усього дня. Взимку холодна кахельна підлога покривається килимами, родина збирається у кімнаті з каміном. У багатьох міських помешканнях існують матраци, з яких, за необхідності, на підлозі викладаються додаткові сидіння або спальні місця.

Серед соціокультурних факторів, що впливають на замовлення, пропозиції та структуру ринку дизайнерських послуг, виявлено й тенденції, що найближчим часом визначать новий напрям у проєктуванні житлового середовища. Це розробки соціального житла для осіб, які втратили дім, та біженців.

У підрозділі **3.2. «Провідні тренди в сучасному дизайні житла»** висвітлено основні підходи до дизайну житлового середовища за напрямками. У пункті **3.2.1. «Неокласичний підхід»** проаналізовані інтер'єрні рішення, що ідентифікуються ліванцями як притаманні ліванській традиції. Серед них в окрему групу виділені об'єкти зі схожою передпроектною ситуацією, пов'язаною зі збереженням будівель другої половини ХІХ – початку ХХ ст. з трійчастими вікнами, мандалонами, симетричним розташуванням приватних

кімнат. Архітектурно-пластична заданість об'єктів, де «ліванське вікно» на всю стіну стає основною фокусною точкою, а головний зал розділений на три частини аркадою, відбивається на засобах організації предметно-просторового середовища. Тричасткова структура інтерпретується як дві комунікативні та одна обідня (або прохідна) зони. Комунікативні зони утворюються широкими диванами, великими м'якими кріслами, розставленими навколо низького столика.

Стіни і стеля у таких будинках штукатуряться; панують білі або з незначною домішкою кольору фарби, що підкреслює насиченість простору світлом та повітрям. Незалежно від масштабу салону та предметної насиченості, зберігається принцип симетрії як у розташуванні меблів, так і в тонально-колеристичній організації. У разі задовільного стану збереження плафонного розпису або інших варіантів художньо-пластичного рішення стелі, його композиція принаймні в основних рисах повторюється в орнаментиці покриття підлоги.

Усі перелічені аспекти утворюють художньо-образну єдність. Ключовими компонентами ліванського будинку виступають насиченість світлом, пріоритет вільного простору, зв'язок із природним середовищем, активне використання арт-об'єктів. Яскравими прикладами подібних рішень є реалізовані проекти таких дизайнерів, як *Мей Даук*, *Карім Кассар Анабель*, *Марія Усеймі*, *Шакіб Рішані*; архітекторів *Кароль Шукейр*, *Раї Рафаель*, *Камаль Музавак*; модельєрів *Рабіх Кайруз*, *Мішеля Шаррієра* та *Джозефа Ачкара*.

Принципи організації житлового середовища у «ліванських будинках» простежуються і в сучасних інтер'єрах. Такому перенесенню сприяє прагнення архітекторів відтворити сучасною архітектурною мовою найкращі аспекти ліванського житла, а саме: великі аркові вікна, тераси та балкони, наповненість простору світлом і повітрям (наприклад, деякі об'єкти *Сімони Касрамеллі*).

До неокласичного підходу належать і розробки, що апелюють до історичних стилів минулого. Зазначено, що постмодерністська критика модерністичних концепцій, з їх культом раціональності та, як наслідок, уніфікацією і зниженням художньої образності предметно-просторового середовища, зумовила певну романтизацію історичних стилів. Серед найбільш затребуваних: інтер'єри у класицистичному, бароковому, мавританському стилях. *Серж Брунст*, *Фредерік Меїшіш*, *Жозеф Карам*, використовуючи декоративні колони, кесони, фризи, пілястри та інші елементи архітектурних стилів, формують образ певної доби. «Історичні» інтер'єри моделюються як в умовах авторського архітектурного проекту, так і бетонної багатоповерхівки. У проектуванні використовуються прийоми стилізації та цитування певних фрагментів збережених пам'яток.

Предметне середовище у зазначеному напрямі формується антикварними меблями та їхніми сучасними стилізаціями, предметами мистецтва. Композиційним центром кожної локації стає антикварна річ, навколо якої згруповані дивани, напівкушетки, крісла тощо. Сценарії

освітлення передбачають розподіл на локальне та загальне світло, з виділенням візуальних домінант (кришталевих підвісів, оригінальних світильників з кольорового скла тощо).

3.2.2. *«Модерністичний підхід»*. У Лівані внаслідок специфіки культурного та цивілізаційного розвитку визначення «модерністичний» щодо інтер'єру передбачає відповідність сучасним західним стилям, які не мають аналогів у власному надбанні (на відміну від історичних стилів). Під це визначення підпадають різноманітні напрями: від «класичного» модернізму до мінімалізму, хай-тек тощо.

Серед ліванських пропагандистів модерністичного напрямку найбільш впливовою фігурою є архітектор *Бернард Хурі*. Його студія у Бейруті демонструє поєднання функціональності та аскетизму з технічним естетизмом. Індустріальна поетика розкривається в оголених елементах металевих конструкцій, гіпсовій підвісній стелі з імітацією промислового вітродува.

Низка об'єктів *Сімони Касрамеллі* свідчить про затребуваність зазначеного тренду. У реалізованих нею проектах кінця 1990-х – початку 2000-х рр. модернізм, за умови дотримання таких провідних принципів, як раціональна організація простору, підкреслена ясність форм, функціональність, використання сучасних матеріалів, отримує різноманітну інтерпретацію. Так, скляні поверхні сходів та перегорожок візуально розширюють простір, утворюють відчуття легкості, простоти, ясності, притаманні мінімалізму. Використання металевих конструкцій та поверхонь вносить елементи хай-теку в загальне сприйняття інтер'єрів цього напрямку.

У сучасних дизайнерських рішеннях глобальні тренди відкритого простору, функціональності, мінімалізму посіли стійке місце. Прикладом радикального мінімалізму є реалізований проект дворівневої квартири у бейрутському пентхаусі, розроблений студією *«Платау»*. Більш уживаним варіантом зазначеного напрямку є поміркований мінімалізм, представлений роботами таких архітекторів, як *Раед Абіллама* та *Шакіб Рішані*. Нейтральність мінімалізму пом'якшується за рахунок зіставлення контрастних фактур, пластично чи колористично виразних предметів (часто спеціально розроблених дизайнером), активного залучення до формування образу внутрішнього середовища прилеглої ландшафту, що розгортається у панорамному вікні, як основи для вибору матеріалів та визначення провідних кольорів (наприклад, резиденція Елі Сааб).

У дизайнерському процесі простежується попит на інтер'єр житла колекціонера, що формує нову галузь проектування. Якщо антикваріат природно вписується у контекст старої забудови, то власники творів сучасного мистецтва потребують урахування наявних творів уже під час проектування. Тому предмети збірки розглядаються не як доповнення, а як об'єкти, що визначають композицію, ритмічний і тонально-колористичний стрій усього інтер'єру. Успішно вирішують зазначене завдання дизайнери *Грегори Гатсерелія, Клод Міссір, Раед Абіллама*.

3.2.3. *«Синкретичний підхід»*. З'ясовано, що синкретичний підхід є

найбільш поширеним у проектуванні й відбиває строкатість соціокультурного та економічного розвитку ліванського суспільства. У дизайнерських розробках зазначеного напрямку поєднуються традиційні та сучасні, східні та західні композиційні схеми інтер'єру. Найчастіше гостьова зона планується за принципом відкритого простору з кількома комунікативними та обідньою локаціями. Тричастковому розподілу салону відповідає тричасткова конструкція підвісної стелі та орнаментация мармурової підлоги (або підлогового покриття). Ті самі принципи використовуються дизайнерами і в сучасних будівлях. Відсутність виразної архітектоники простору компенсується розробкою динамічних за композицією і пластикою структур підвісної стелі та сходів, використанням широких карнизів із різним профілем.

Сценарій штучного освітлення визначається крупними композиційними об'ємами великих кришталевих підвісів, доповнюється маленькими світлодіодними лампами у підвісній стелі, що освітлюють інтер'єр по всьому периметру, та акцентується на масивних настільних лампах, якими обладнані усі зони інтер'єру. Текстиль представлений ворсистими килимами, флорентійськими шторами, шовковими драперіями, які захищають кімнату від спеки та утворюють додатковий пластично-декоративний ефект (*Айяд Жабер, Жана Клода Малхама, Руді Ужайл*).

ВИСНОВКИ:

1. У науковій літературі, присвяченій ліванському житловому будинку, основна увага приділена проблемам архітектури. Дослідження принципів формування предметно-просторового середовища до теперішнього часу не проводилися. Наслідки руйнувань визначили пріоритет проблематики будівництва і реконструкції. У публікаціях констатується переважно описовий, пов'язаний із розвитком туристичного бізнесу, підхід до вивчення традиційної архітектури. Дизайнерські аспекти сучасного житлового інтер'єру розглядають тільки у професійній періодиці, часто обмежуючись візуальною інформацією. Аналіз фахової літератури засвідчив дискусійність поняття «традицій ліванський дім», під яким часто розуміють лише один із численних типів житлового будинку.

2. Розвиток житлового будівництва та формування традиційного житла в Лівані зумовлений низкою природних і соціокультурних факторів. Контрасти ландшафту (узбережжя, долина, гірський масив) і, відповідно, клімату, рослинності, природних матеріалів зумовили регіональні особливості будівельних практик. Особливості історичного розвитку Лівану визначили різноманітність культурних контактів і запозичень, що простежуються у способах організації житлового простору і його естетичному осмисленні.

Аналіз останніх досліджень та збережених зразків житлової забудови дозволяє виділити два прототипи, що стали основою для подальших модифікацій ліванського традиційного житла: прямокутний у плані

фінікійський будинок на кам'яному фундаменті та римський атриум. Під впливом культур Середземномор'я та арабського Сходу сформувався найбільш поширений тип планування – периметральний із центральним загальним приміщенням («ліуан») і кімнатами по боках. Виявлено, що як протягом часу не змінювалися б умови життя, важливість у ліванському суспільстві родини та сімейного спілкування визначають роль загального холу як головного приміщення у планувальній схемі житла.

Запозичені від країн, з якими Ліван перебував у тривалих культурних, економічних і політичних стосунках, принципи планування житла зумовили співіснування щонайменше чотирьох типів будинку: дім із прямокутним закритим планом, дім з «ліуаном», дім із зовнішньою галереєю, дім із «центральним залом». Усі варіанти піддавалися корекції відповідно до кліматичних особливостей регіону, внаслідок чого елементи різних типів будинку сполучалися в одній будівлі. Тип житла, що найчастіше називають «ліванським домом», є результатом синтезу будинку з «ліуаном» та будинку із «центральним залом».

3. Встановлено, що і сільський, і міський будинки демонструють пріоритетність вільних просторів, їх відкритість, що забезпечувалося широкими арочними прорізами, вікнами у міжкімнатних перегородках, вбудованими у стіни шафами та периметральним розташуванням диванів. Конфіденційність комунікативних зон утворювалася не за рахунок ізоляваності приміщень, а завдяки відстані між ними. Цьому сприяли довгі передпокої та облаштування їх фонтанами. Нахил підлоги забезпечував швидке вологе прибирання приміщень. Від XIX ст. у міських будинках виокремлюються спеціальні приміщення: кабінет, спальня та ванна кімнати. Традиція збиратися групами забезпечила збереження діуану (досл. «кімната для сидіння») та похідних від нього версій гостьових приміщень.

Виявлено, що найбільш стійкими засобами організації інтер'єру є:

- сполучення «відкритих» просторів (у традиційній архітектурі житлового будинку з просторами, які перетікають один в одного та відкриваються до двору, саду або центральному холу);

- відповідність декору архітектурним особливостям будівлі (конструктивним і декоративним елементам аркових прорізів завжди відповідав орнамент плитки, текстилю, оздоблення меблів);

- поєднання елементів різних стилів, запозичених із різних культур;

- контраст (кольору, тону, матеріалів, фактур).

4. З'ясовано, що сучасний житловий інтер'єр Лівану є результатом професіоналізації цієї сфери діяльності. У його проектуванні беруть участь архітектори, дизайнери, художники-прикладники, що визначає різницю в прийомах (акцент на просторових або предметно-пластичних характеристиках). У дизайнерських бюро здійснюють проектування фахівці з Європи і США, а також ліванці, які здобули освіту за кордоном (у Великій Британії, Франції, Швейцарії, США). Все це створює умови для збереження тенденції до співіснування різноманітних стилів як основної характеристики ліванського дизайну. Світову популярність здобули розробки Жозеф Карам,

Шакіб Рішані, Раед Абїллама, Нада Дебс, Сїмона Касрамеллі та ін.

Установлено, що поряд з авторським дизайнерським проектуванням набули поширення інтер'єрні рішення без визначеного авторства, де в розробці концепції інтер'єру (або його окремих частин та елементів) беруть участь різні дизайнери.

5. Серед основних трендів, які характеризують практику проектування житлового середовища в новому тисячолїтті, виділяються неокласичний і модерністський підходи. Неокласичний підхід характеризується зверненням до минувшини у різноманїтних проявах: ремінісценції лїванського інтер'єру ХІХ – першої третини ХХ ст., прийоми османського, мавританського, барокового та класицистичного стилів; активне використання предметів антикваріату. В зазначеному напрямі важливу роль відіграють архітектурно-пластичні особливості простору, які підкреслюються засобами та прийомами художнього проектування (світлом, кольором, тоном) або моделюються (псевдоколони, фризи, арки тощо).

Модерністський підхід охоплює дизайнерські розробки, витримані у суто західних концепціях ХХ – початку ХХІ ст.: від американського модернізму 1950-х до сучасних версій мінімалізму. Увага до функціональних аспектів житлового середовища, відповідність сучасним екологічним і технологічним вимогам задовольняє запити нового покоління.

У роботі констатується і стійкість синкретичного підходу, що поєднує традиційні та модерні, східні та західні засоби організації середовища.

6. Виявлено, що в сучасних реалізованих проектах житлового середовища зберігаються такі загальні риси:

- планувальна схема: розподіл приміщень на приватні, гостьові, службові;

- перевага концепції відкритого простору в облаштуванні гостьової зони з відокремленими вітальними, обідніми та лаунж-зонами;

- інженерно-будівельні аспекти: нахил підлоги для стоку води, що полегшує прибирання приміщень;

- зв'язок із природним середовищем: співіснування прийомів екстериорізації (через облаштування терас, ліуанів, мезонїнів) та інтеріорізації (через лїванське або панорамне вікно як основну фокусну точку інтер'єру);

- пластичні характеристики: складна структура стелі, багаторівневе освітлення, домінування горизонталі в розвитку пластичного рішення інтер'єру з вертикальними акцентами;

- предметне начиння: вбудовані шафи, низькі м'які меблі, широке використання килимів;

- матеріали: мармур (кахлі) на підлозі, штукатурені стіни, дерево (гіпсокартон) для стелі.

7. У найближчій перспективі зберігатимуться неокласичний, модерністичний та синкретичний підходи до організації житлового середовища з урахуванням сучасних санітарних, екологічних, технологічних вимог. Приріст населення за рахунок біженців, розвиток молодіжного

туризму, поширення закладів освіти актуалізують розробки малогабаритного житла з акцентом на поліфункціональності кожної житлової зони, із використанням недорогих матеріалів, з емоційно-позитивним образом. Такі розробки можуть здійснюватися як на засадах глобального модерністичного тренду, так і на його поєднанні з місцевою традицією.

8. Проектування житлового середовища є важливою, але не єдиною галуззю ліванського дизайну. Перспективи подальших досліджень бачаться в побудові загальної картини розвитку дизайну в Лівані, визначенні найбільш розвинених видів дизайнерської діяльності, виявленні характерних ознак ліванського дизайну.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Кобейссі Хішам. Ліванський житловий інтер'єр у контексті постмодерністичної парадигми. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*: зб. наук. пр. Харків, 2017. № 3. С. 53-56.

2. Кобейссі Хішам. Ліванський житловий інтер'єр: традиції, сучасна практика, перспективи. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*: зб. наук. пр. Харків, 2017. № 1. С. 60-63.

3. Кобейсси Хишам. Жилой интерьер в дизайнерской практике Ливана начала XXI в. *Искусство и культура*. 2017. №3 (27). Витебск: ВГУ, 2017. С. 25-27.

4. Кобейссі Хішам. Дизайн ліванського житлового інтер'єру в наукових дослідженнях. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Мистецтвознавство*: зб. наук. пр. Тернопіль, 2017. №1. С. 248-254.

5. Кобейссі Хішам. Ліванський традиційний інтер'єр: проблеми дизайнерської теорії та практики. *Культура України*. Вип. 54. Харків: ХДАК, 2016. С. 352-360.

6. Кобейсси Хишам. Ливанский жилой интерьер в научном дискурсе Украины и России. *Research Publication: Research & Sustainable Development Center*. Lebanon, 2016. P. 115-125.

Апробації матеріалів дослідження та тези доповідей:

7. Кобейссі Хішам. Ліванський традиційний будинок: принципи організації внутрішнього простору. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку*: матеріали Міжнародної наукової конференції 22-23 листопада 2018 р. Харків: ХДАК, 2018. С. 16-18.

8. Кобейссі Хішам. Неокласика у ліванському дизайні житлового інтер'єру. *Актуальні питання мистецтвознавства та мистецької освіти: сучасність і перспективи*: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 18-19 жовтня 2018 р. Харків: ХДАК, 2018. С. 182-184.

9. Кобейссі Хішам. Житловий інтер'єр в сучасній дизайнерській практиці Лівану: принципи, підходи, представники. *Культура та*

інформаційне суспільство XXI ст.: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції молодих учених 26-27 квітня 2018 р. Харків: ХДАК, 2018. С. 19-20.

10. Кобейсси Хишам. Ливанський жилой інтер'єр в III тисячелетті. *Актуальні питання мистецтвознавства: виклики XXI століття*: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 9-12 жовтня 2017 р. Харків: ХДАДМ, 2017. С. 182-184.

11. Кобейссі Хішам. Сучасний ліванський інтер'єр житла: основні тренди. *Культура та інформаційне суспільство XXI ст.*: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції молодих учених 20-21 квітня 2017 р. Харків: ХДАК, 2017. С. 25-26.

12. Кобейссі Хішам. Дизайн ліванського житлового середовища у проектах початку XXI ст. *Питання сходознавства в Україні*: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 6-7 квітня 2017 р. Харків: ХНПУ, 2017. С. 199-120.

13. Кобейсси Хишам. Дворец Аль-Мухтар как пример синтеза восточных и западных архитектурно-художественных традиций. *Культура та інформаційне суспільство XXI ст.*: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції молодих учених 21-22 квітня 2016 р. Харків: ХДАК, 2016. С. 23.

14. Кобейсси Хишам. Ливанский жилой дом: традиционные принципы и приемы организации пространства. *Сучасні тенденції сходознавства*: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 22-23 квітня 2016 р. Харків: ХНПУ, 2016. С. 83-84.

15. Кобейссі Хішам. Дизайн ліванського житлового інтер'єру в науковому дискурсі. *Культура та інформаційне суспільство XXI ст.*: матеріали всеукраїнської науково-теоретичної конференції молодих учених 22-23 квітня 2015 р. Харків: ХДАК, 2015. С. 21.

16. Кобейсси Хишам. Дизайн ливанского жилого интерьера: постановка проблемы. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку*: матеріали Міжнародної наукової конференції 26-27 листопада 2015 р. Харків: ХДАК, 2015. С. 33-35.

АНОТАЦІЯ

Кобейссі Хішам Хасан. Житловий інтер'єр у дизайнерській практиці Лівану: традиції та сучасність. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.07 – дизайн. – Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2018.

У дисертації висвітлено теоретико-методологічні засади вивчення традиційного житлового будинку в Лівані, визначено природні, історичні й соціокультурні чинники, що зумовили особливості організації житлового середовища і його естетичного осмислення. На прикладі збережених пам'яток конкретизовано типові інженерні, планувальні, функціональні та художньо-

образні рішення. Уперше проаналізовано сучасну дизайнерську практику Лівану: висвітлено особливості формування професійної спільноти, визначено її представників, основні підходи та художньо-проектні прийоми організації житлового інтер'єру. Обґрунтовано перспективні галузі та підходи до проектування житлового інтер'єру, визначено можливі напрями подальших досліджень.

Ключові слова: ліванський дизайн, сучасний житловий інтер'єр, традиції ліванського житла, предметно-просторове середовище, дизайнерське проектування.

АННОТАЦИЯ

Кобейсси Хишам Хассан. Жилой интерьер в дизайнерской практике Ливана: традиции и современность. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.07 – дизайн. – Харьковская государственная академия дизайна и искусств, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2018.

В диссертации получили освещение теоретико-методологические основы изучения традиционного жилого дома в Ливане, определены природные, исторические и социокультурные факторы, обусловившие особенности организации жилой среды и ее эстетического осмысления. На примере сохранившихся памятников конкретизированы типичные инженерные, планировочные, функциональные и художественно-образные решения. Впервые проанализированы и обобщены материалы современной дизайнерской практики Ливана: охарактеризованы особенности формирования дизайнерского профессионального сообщества, определены его представители, основные подходы и художественно-проектные приемы организации жилого интерьера. Обоснованы перспективные области и подходы к проектированию жилого интерьера, определены направления последующих исследований.

Ключевые слова: ливанский дизайн, современный жилой интерьер, традиции ливанского жилья, предметно-пространственная среда, дизайнерское проектирование.

ANNOTATION

Kobeissi Hicham Hassan. Residential Interior Design in Lebanon: Traditions and Modernity. – Qualifying scientific work on the manuscript

Thesis of the candidate of art criticism in specialty 17.00.07 – design. – Kharkiv State Academy of Design and Fine Arts, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

The dissertation is one of the first in Ukraine researches of designer practice of Lebanon in the field of residential interiors of the late 20th – early 21st century. The paper gives a detailed description of the scientific literature devoted to the

Lebanese dwelling house, defines the leading approaches to its study, outlines methods of work. It was found that in the focus of researchers there were mostly problems associated with the construction, reconstruction, and restoration. The principles of forming the objective-spatial environment have not been studied up to now. The design aspects of the modern residential interior are considered only in professional periodicals, often limited to visual information.

The thesis systematizes the materials on the development of traditional dwelling in Lebanon, reveals the natural, historical and socio-cultural factors, which determined the features of the organization of the living space and its aesthetic comprehension. It is emphasized that prototypes, which became the basis for further modifications of the Lebanese traditional dwelling, were a rectangular Phoenician house on a stone foundation (3rd millenium BC) and the Roman atrium. In the process of evolution and under the influence of the Mediterranean and the Arabian East cultures, the most common type of planning with the central common room (the so-called «liuan») and rooms on each side was formed. It has been discovered that despite changes in living conditions, preservation of family values and family communication determine the presence of a general hall in the planning scheme of Lebanese dwelling.

It appears that the most stable principles of interior organization are connected, "open" spaces looking towards the courtyard, garden or central hall; the conformity of the décor to design features; combining elements of different styles borrowed from different cultures; contrast (of the color, tone, materials, textures).

The thesis is the first attempt to analyze the modern design practice of Lebanon. In particular, it highlights the main approaches to the organization of residential interiors, the neoclassical and modernist ones being the most widespread. The neoclassical approach is characterized by an appeal to the past in various ways: the reminiscences of the Lebanese bourgeois interior of the 19th – the first third of the 20th century, the use of Ottoman, Moresque, Baroque, and classical styles; active use of art objects and antiques. In this trend, an important role is played by architectural and plastic features of the space, emphasized if any by means and techniques of artistic design (light, color, tone), or are otherwise artificially modeled, forming pseudo-columns, friezes, arches, etc.

The modernist approach includes design developments, embodied in the purely Western concepts of the 20th and early 21st centuries, from American modernism of the 1950s to modern versions of minimalism. Attention to the functional aspects of the living environment, compliance with modern environmental and technological requirements meet the demands of the new generation. Within the scope of the modernist approach, there is also an art trend where the collection of artistic works does not complement the interior, but determines the methods of its organization.

The paper states the stability of the principles of combination of Eastern and Western, classical and modernist principles of organization of residential environment. It appears that despite the variety of principles and approaches to interior design, recently realized residential environment projects have the following common features:

- floor-plan diagram: division of premises into private, guest, working space; preference to the concept of open space in the arrangement of the guest area with separate living, dining and lounge ones;

- construction engineering aspects: the slope of the floor for drainage, which facilitates the cleaning of premises;

- connection with the natural environment: the coexistence of extraterritorialization (by means of the arrangement of terraces, liuans, mezzanines) and internalization techniques (by means of the Lebanese or panoramic window as the main focal point of the interior);

- plastic features: complex structure of the ceiling, multilevel lighting, horizontal domination in the development of a plastic interior design with vertical stresses;

- utensils: built-in cupboards, low upholstered furniture, wide use of carpets;

- materials: marble (tiles) on the floor, plastered walls, wood (drywall) for the ceiling.

Residential interior is mainly designed by architects, designers, artists-practioners. Lebanese design bureaus involve designers from Europe and the USA, as well as the Lebanese who have graduated abroad. All this leads to the preservation of the tendency for coexistence or combination of different styles as the principle feature of the Lebanese design.

The author proves that in the near future neoclassical, modernist, and syncretic approaches to the organization of residential environment will be preserved, taking into account modern sanitary, ecological, and technological requirements for housing. Population growth at the expense of refugees, the development of youth tourism, and the expansion of the higher schools network makes it important to develop small-size low cost dwelling with an emphasis on multifunctionality of each residential zone, the use of low-cost materials in an emotionally positive manner.

As a promising area of further research, the author indicates the study of a general pattern of design development in Lebanon, the coverage of the most advanced types of design activities, the identification of typical features of the Lebanese design.

Keywords: Lebanese design, modern residential interior, traditions of Lebanese dwelling, objective-spatial environment, graphic design.

Наукове видання

КОБЕЙССИ Хішам Хасан

ЖИТЛОВИЙ ІНТЕР'ЄР У ДИЗАЙНЕРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ ЛІВАНУ:
ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства
17.00.07 – дизайн

Підписано до друку 14.12.2018 р.
Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк: різнографія.
Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.